

Arquimesa de 'La Jerusalem alliberada'

El moble és un element que acostuma a determinar l'estatus social i econòmic dels propietaris. En casos excepcionals, però, es converteix en un veritable document que il·lustra sobre la ideologia i el pensament dels comitents. Aquest és el cas de l'arquimesa que presentem, la qual representa un complex programa icònic figuratiu i simbòlic. La peça forma part del Museu de l'Art de la Pell de Vic.

Text: Félix de la Fuente. Museu de l'Art de la Pell

L'arquimesa és un moble d'escriptori portàtil amb estructura de caixa, nanses laterals i multitud de calaixets, que es poden tancar amb una tapa frontal. A partir del Renaixement es converteix en una peça important en el parament de les cases benestants, ja que denotava la posició social del propietari per la riquesa dels materials, la complicació de l'estructura i la decoració aplicada en la fabricació.

Estructura

Des del punt de vista estructural, es tracta d'una caixa de fusta prismàtica amb tapa frontal abatible que deixa veure un front de calaixets, a més d'uns compartiments en forma de capelletes a la zona central. Tant la caixa com les tapes dels calaixos estan coberts de pell tenyida de vermell. Tota la decoració s'aplica directament sobre aquesta superfície de pell. Les sanefes perimetrals i els motius vegetals de les portetes dels calaixos estan fetes amb la tècnica del gofrat en or o l'aplicació de línies daurades o tenyides en colors foscos. En canvi, les figures s'executen mitjançant el tenyit en

reserva de les diferents peces de roba (verd, marró, negre), reforçat pel perfilat amb línies daurades. Finalment, les encarnacions s'executen mitjançant una finíssima tècnica de mosaic, pintat a l'oli sobre paper o pergami.

L'estructura decorativa desenvolupa una sèrie de motius vegetals i geomètrics que emmarquen escenes figuratives dins de cadascuna de les superfícies: l'interior i l'exterior de la tapa, els costats laterals de la caixa i les tapes dels calaixos.

L'interior de la tapa presenta una composició amb tres ovals, els laterals amb personatges mitològics i el central més narratiu amb dos personatges joves vestits amb armadura, acompanyats d'un cavall. L'escena es desenvolupa davant la porta d'un gran edifici, potser la muralla d'una ciutat. Als compartiments frontals hi ha una sèrie de personatges mitològics i medallons amb retrats contemporanis.

Escena coral

A l'exterior de la tapa hi ha una escena coral, amb un campament militar ple de soldats armats, tendes de campanya i ensenyes. Al fons, per sobre d'una muralla, sobresurten les teulades i les torres d'una ciutat.

La interpretació d'aquestes escenes i figures ens ha portat fins al poema èpic 'La Jerusalem Alliberada' de Torquato Tasso,¹ que va adquirir gran notorietat durant el barroc.² L'escena de l'exterior de l'arquimesa representa el campament dels croats cristians davant les muralles de Jerusalem amb el seu cap, Joffré de Bouillon, assegut al tron acompanyat pels seus generals i l'ermità Pere.

L'interior representa la dramàtica escena de la mort de Clorinda a mans del seu estimat Tancredo, segons el gravat del cant XII de l'edició il·lustrada per A. Tempesta de 'La Gerusalemme liberata' (ca. 1620-30) i que podem «llegir» perfectament a la llum del text original del Tasso.³

Als laterals de la caixa trobem dos personatges a cavall que ens remetent també a gravats de Tempesta.⁴

La resta són personatges mitològics, com ara Diana, Cupido, Minerva, Juno, Fortuna, Abundància, etc.

A la part superior hi ha l'escut heràldic del propietari que va encarregar aquest esplèndid moble. El taller podem situar-lo, probablement, al nord d'Itàlia, cap al primer terç del segle XVII.

1. - Torquato Tasso (1554-1595), 'Il Goffredo, o La Jerusalemme Liberata' (1575).

2. - Nombroses edicions il·lustrades, d'àmplia difusió per tot Europa, i fins i tot una òpera de C. Monteverdi: 'Il combattimento di Tancredo e Clorinda', estrenada a Venècia el 1624.

3 " ... Però arribà per fi el moment fatal en que devia tocar al seu termini la vida de Clorinda. Tancredo dirigeix la punta del seu acer al blanc pit de la jove... la qual, en caure, pronuncia amb veu apagada les seves darreres paraules 'Has vençut, amic, et perdono; perdona tu també, no al meu cos, que res tem, si no a la meua ànima. Ah!, prega per ella i dona'm el bateig que ha de rentar-me de tots els meus pecats'..."

"... No lluny d'aquell indret, al peu de la muntanya, brollava mormolant un rierol. Tancredo omplí en ell el seu elm i tornà trist a complir la seva pietosa missió. En descobrir el front del desconegut sentí que li tremolava la mà, però al mirar-la i reconèixer-la quedà immòbil; se li fa un nus a la gola ...".

Torquato Tasso (1554-1595), 'Il Goffredo, o La Jerusalemme Liberata' (1575), Cant XII.

4. - Antonio Tempesta (1555-1630), edició il·lustrada dels emperadors de Roma.

Fitxa

- Arquimesa.
- Fusta; pell tenyida, gofrada i daurada; paper o pergami policromat.
- 48 x 80 x 33 cm.
- Nord d'Itàlia. Ca 1600-1630.
- Inventari MAP 234.